

Romaerne

Historieforskningen har vist, at romaerne altid har været et uønsket, statsløst folkefærd i Europa, og også som en del af dansk indvandringshistorie har romaerne været udsat for forfølgelse og diskrimination.

Romaer, tatere eller sigøjnere, som de også bliver kaldt, har igennem historien været anset som uønskede indvandrere både i Danmark og i resten af Europa. Ifølge tysk folkeetymologi stammer ordet sigøjner fra *ziehende Gauner*, der betyder "rejsende tyv", og derfor opfattes udtrykket *sigøjner* som en nedsættende betegnelse for romafolket. Romaerne kommer oprindeligt fra Indien og taler sproget *romani*, som er tilknyttet den indoeuropæiske sprogstamme.

En romakvinde bliver arresteret og ført væk af politibetjente. Ubekendt fotograf.

De første romaer kom angiveligt til Danmark i løbet af 1500'tallet, men de fik ikke nogen varm velkomst fra den danske befolkning. Romaerne var omrejsende nomadefolk, som oftest ernærede sig som gøglere, skærslibere, musikanter, spåkoner og tiggereⁱ, og danskerne opfattede dem som uciviliserede, dovne og upålidelige folk.

I 1554 erklærede Kong Christian III (1503-1559) romaerne fredløse, hvilket betød, at enhver havde lov til at berøve dem eller slå dem ihjel uden at blive retsforfulgt.ⁱⁱ I næsten 200 år var romaerne fredløse i Danmark, hvilket dannede grundlaget for en usikker tilværelse præget af forfølgelse og diskrimination.

Tvangsarbejde og social rehabilitering

Helt frem til 1730'erne overførte man romaerne med skib fra Sjælland til Nordtyskland. Men samtidigt var det også kendt, at man indfangede romaerne og satte dem i tvangsarbejde, fx på Fredericia og Nyborg fæstning og kongens skibsværft Bremerholmen i København. Kvinder og børn indsatte man i tugt- og spindehuse, hvor de lavede hårdt manuelt arbejde.

Samtidig under Christian VI's regeringstid fjernede man roma-børnene, især drengene, fra deres indespærrede forældre, med det sigte at opdrage dem i den kristne tro og lære dem et håndværk, som ville hjælpe dem ud af ledighed.ⁱⁱⁱ

Et eksempel på sådan en historie kommer fra Viborg Stift, hvor landfiskalen Mattias Brun fangede 30 sigøjnere i 1740. Af disse blev seks anvendt som tvangsarbejdere ved opførelsen af Viborg Tugthus. Kvinderne og pigebørnene blev udvist, medens Mattias selv tog syv drengebørn til sig.

Diskriminerende love rettet mod sigøjnere og omrejsende cirkusfolk

I 1875 under Kong Frederik II (1534-1588) indførte man Fremmedloven, som havde til sigte at sætte en stopper for de uønskede sigøjneres færden i Danmark. Denne lov forbød udlændinge at opholde sig i landet, hvis disse havde et omrejsende erhverv. Fremmedloven blev sidenhen suppleret af den såkaldte Næringslov fra 1890, som nu nægtede erhvervsdrivende uden fast adresse opholdstilladelse i landet.

Indførelsen af disse love betød ikke kun diskrimination og færre rettigheder for romaerne men også for de mange andre rejsende tivoli- og cirkusfolk, som immigrerede fra Tyskland i slutningen af det 18. århundrede. Ligesom romaerne var disse "vagabonder" også omrejsende folk. De kom til landet enten til fods eller i åbne vogne og ernærede sig oftest som gøglere, tivolifolk, og dyreforevisere. På landevejene og på lejrpladserne mødte romaerne de omrejsende cirkusfolk, og mange af disse giftede sig med hinanden. Der blev udviklet et stærkt fællesskab i lejrene, hvor familien var i centrum, og de rejsende giftede sig på kryds og tværs, således at næsten alle var i familie med hinanden. Mange af de første omrejsende familier blev senere kendte cirkusfamilier, som man kender som Mundeling, Benneweiz og Miehé.^{iv}

*Gruppebillede af
cirkusfamilien Mundeling
udenfor cirkusteltet.
Foto: Cirkusmuseet.*

Romaerne i mellemkrigsårene og under 2. Verdenskrig

Fremmedloven af 1875 blev i den grad håndhævet i mellemkrigsårene og under 2. Verdenskrig med særligt sigte på at udvise de nye grupper af mere fremmedartede romaer, som var udvandret fra Rumænien og Ungarn i løbet af 1860'erne. Den hårdføre V.H. Mensen, som var chef for statspolitiet i årene fra 1911-1933, arbejdede grundigt for at smide alle romaer ud af landet og lukkede dertil landegrænserne for udefrakommende romaer. Sådanne tiltag blev bl.a. håndhævet i 1934, da 68 romaer søgte om transit til Norge men blev afvist ved den dansk-tyske grænse. Således blev deres forsøg på at undslippe nazismen forhindret af de danske myndigheder og i stedet blev de interneret i tyske arbejdslejre, hvor "sigøjnerne skal opdrages til anstændige og brugbare mennesker ... Mændene skal udføre produktivt arbejde, og kvinderne skal oplæres til at koge og gøre rent."^v

Mellem 200.000-500.000 romaer fra hele det besatte Europa blev sidenhen dræbt i de tyske koncentrationslejre.

Romaernes plads i det danske samfund i nyere tid

Fremmedloven af 1875, som havde til sigte at holde romaer og omrejsende ude af landet, forblev gældende helt frem til 1952. Herefter blev Fremmedloven afløst af *Lov om udlændinges adgang til landet*, som ikke indeholdte bestemmelser rettet mod romaerne. Året efter, i 1953, underskrev Danmark ligeledes Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvilket betød, at romaerne ikke længere kunne udvises af Danmark, fordi de var romaer.

Romaerne er i dag bofaste i Danmark, og Helsingør er den provinsby i landet med flest romaer. I 2006 anslog man, at der levede 5-10.000 romaer i Danmark. I nyere tid er romaerne kommet til Danmark som gæstearbejdere i 1970'erne eller som flygtninge fra borgerkrigen i Jugoslavien og Kosovo.^{vi} Men der findes stadig efterkommere af romaerne og de omrejsende familier, som kom til landet i løbet af 1800'tallet.

ⁱ Henrik Lund. *Flygtninge og indvandrere – 1850-1980*, s.42.

ⁱⁱ Bent Østergaard. *Indvandrerne i Danmarks historie. Kultur og religionsmøder*, s. 198.

ⁱⁱⁱ Bent Østergaard. *Indvandrerne i Danmarks historie. Kultur og religionsmøder*, s. 199.

^{iv} Bent Østergaard. *Indvandrerne i Danmarks historie. Kultur og religionsmøder*, s. 192-193.

^v Bent Østergaard. *Indvandrerne i Danmarks historie. Kultur og religionsmøder*, s. 202.

^{vi} Bent Østergaard. *Indvandrerne i Danmarks historie. Kultur og religionsmøder*, s. 204.